

Sygn. akt VI ACa 175/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Małgorzata Manowska

Sędziowie: SA Beata Waś

SO (del) Anna Gałas (spr.)

Protokolant: Katarzyna Łopacińska

po rozpoznaniu w dniu 8 grudnia 2015 roku w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Syndyka masy upadłości (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej we W.

przeciwko (...) sp. z o.o. w W.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną i nakazanie, ewentualnie o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 12 sierpnia 2014 r.

sygn. akt XX GC 1288/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od Syndyka masy upadłości (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej we W. na rzecz (...) sp. z o.o. w W. kwotę 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 175/15

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 25 października 2013 r. powód Syndyk masy upadłości (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą we W. przeciwko (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. wniósł o: 1. uznanie za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie wierzytelności wynikających z wypowiedzianych umów pożyczek o nr (...) dokonanej w celu zabezpieczenia spłaty przez (...) sp. z o.o. wierzytelności wynikających z ww. umów w wysokości 1.121.038,23 zł zawartej w dniu 13 lutego 2013 r., 2. nakazanie pozwanej wydania do rąk powoda oznaczonych w pozwie ruchomości (13 wózków widłowych). Ewentualnie (w przypadku niemożliwości spełnienia żądania określonego w pkt 2), zasądzenie od pozwanej na rzecz spółki (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą we W. kwoty 696.748,10 zł z ustawowym i odsetkami od dnia następnego po doręczeniu pozwu do dnia zapłaty. Wniósł też o zasądzenie na rzecz powoda od pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości sześciokrotności stawki minimalnego wynagrodzenia pełnomocnika. Podniósł,

że bezskuteczność umowy przeniesienia na zabezpieczenie opiera się na art. 127 ust. 3 ustawy z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (dalej też: p.u.n.). Wskazał, że pozwana wiedziała o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości. Nadto podniósł, że postanowienia par. 4 ust. 1 lit. B umów pożyczek z 25 października 2011, 2 września 2011 r., 7 maja 2012 r., są nieważne z uwagi na art. 83 p.u.n., co skutkuje przyjęciem że zobowiązania (...) sp. z o.o. względem pozwanej były bezskuteczne na podstawie art. 127 ust. 3 p.u.n. Podniósł także, że umowa przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie nie została zawarta w wymaganej formie.

Pozwana (...) sp. z o.o. w W. wniosła odpowiedź na pozew. Domagała się oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia kosztów procesu według norm przepisanych. Podała, że umowa przewłaszczenia zawarta została we właściwej formie. Zarzuciła także, że roszczenie pozwanej z tytułu umów pożyczek było wymagalne, a umowa przewłaszczenia jest skuteczna. Wskazała dodatkowo, iż syndyk potwierdził, że uznaje umowę przewłaszczenia za skuteczną albowiem sporządzając listę wierzytelności pomniejszył wierzytelności pozwanej o wartość ruchomości.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 12 sierpnia 2014 r. oddalił powództwo i zasądził od Syndyka masy upadłości (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą we W. na rzecz (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o stan faktyczny, ustalony przez Sąd Okręgowy w sposób następujący.

(...) sp. z o.o. we W. zawarła z (...) sp. z o.o. w W. umowy pożyczek o nr:

- (...) z dnia 2 września 2011 r.,
- (...) z dnia 25 października 2011 r.,
- (...) z dnia 7 maja 2012 r.

Strony w § 4 umów postanowiły, że pożyczkodawca może odstąpić od umowy pożyczki i odmówić przekazania kwoty pożyczki bądź żądać jej natychmiastowego zwrotu wraz z należnym oprocentowaniem i odsetkami, w przypadku gdy z powodu złego stanu majątkowego pożyczkodawcy będzie wątpliwe, czy pożyczka będzie zwrócona, w szczególności gdy, złożony zostanie wniosek o ogłoszenie upadłości, zostanie podjęta decyzja o likwidacji pożyczkobiorcy lub jego działalności, ustanowione zabezpieczenie umowy stało się niewykonalne lub zaistniały okoliczności wykluczające możliwość jego skutecznej realizacji lub też wartość przedmiotu zabezpieczenia uległa znacznemu zmniejszeniu, pożyczkodawca naruszył postanowienia umowy przewłaszczenia/zastawu ustanowionej dla zabezpieczenia umowy. Strony zawarły także umowy zastawu rejestrowego na ruchomościach w celu zabezpieczenia wierzytelności wynikających z pożyczek.

(...) sp. z o.o. złożyła do pozwanej wnioski o udzielenie kolejnego kredytu na kwotę około 500.000 zł. Po tym okazało się, że przedmioty zabezpieczenia zostały najprawdopodobniej sprzedane przez pracowników (...) sp. z o.o., a sytuacja świadczy o braku wypłacalności spółki, która będzie składać wniosek o ogłoszenie upadłości.

Jako okoliczność bezsporną Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 4 lutego 2013 r. (...) sp. z o.o. złożyła w Sądzie Rejonowym dla m. st. Warszawy (...) Wydział (...) wniosek o ogłoszenie upadłości likwidacyjnej.

Na dzień 4 lutego 2013 r. (...) sp. z o.o. zalegała z zapłatą 18- tej raty pożyczki nr (...), wymagalnej w dniu 25 stycznia 2013 r.

Pismami z 8 lutego 2013 r. (...) sp. z o.o. wezwał (...) sp. z o.o. do zwrotu wierzytelności wynikających z pożyczek w całości, w terminie 3 dni, z uwagi na zgłoszony wniosek o ogłoszenie upadłości i powołując się na prawo odstąpienia od umowy- z § 4 ust. 1 lit. b umowy pożyczki. Nadto, w przypadku braku zapłaty zażądał w wydania przedmiotów stanowiących przedmioty zastawu rejestrowego wskazane w pismach.

Sąd Okręgowy ustalił także, że przedmioty stanowiące przedmiot zastawu rejestrowego nie były już w posiadaniu (...) sp. z o.o. Prezes (...) sp. z o.o. zaoferował inne sprzęty jako dodatkowe zabezpieczenie spłaty pożyczek. Następnie w dniu 13 lutego 2013 r. (...) sp. z o.o. zawarł z (...) sp. z o.o. umowę przeniesienia własności ruchomości wskazanych w pozwie na zabezpieczenie wierzytelności wynikających z umowy pożyczek. Umowa została zawarta na piśmie z datą pewną. Przedmiotem zabezpieczenia były używane wózki widłowe w ilości 12 sztuk oraz ładowarka teleskopowa. Przedmioty przewłaszczenia zostały odebrane przez pozwaną.

Sąd Okręgowy ustalił, że w sprawie przewłaszczenia mienia stanowiącego przedmiot umowy zastawu rejestrowego o wartości 1.367.936,81 zł na szkodę (...) sp. z o.o. prowadzone było dochodzenie, które postanowieniem z dnia 26 września 2013 r. zostało umorzone.

Upadłość (...) sp. z o.o. została ogłoszona w dniu 27 czerwca 2013 r. przez Sąd Rejonowy w Elblągu, Wydział (...) w sprawie o sygn. akt V GUp 6/13.

Pismem z dnia 5 września 2013 r. powód wezwał pozwaną do zwrotu ruchomości stanowiących przedmiot umowy przeniesienia z dnia 13 lutego 2013 r. W odpowiedzi pozwana pismem z dnia 18 września 2013 r. odmówiła wydania ruchomości.

Powyższe ustalenia zostały oparte na dowodach z dokumentów oraz zeznaniach świadków. Jako bezsporne Sąd Okręgowy uznał w sprawie to, że strony zawarły umowy pożyczek, które zostały zabezpieczone zastawami rejestrowymi. Nie ulegało także kwestii, że przedmioty stanowiące przedmiot zastawu rejestrowego wyszły spod posiadania (...) sp. z o.o. i zostały sprzedane, a sytuacja finansowa tej spółki uzasadniała złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, o czym strona pozwana dowiedziała się na początku roku 2013., po czym wypowiedziane zostały umowy pożyczek i zawarta umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie. Na podstawie tak zeznań świadka L. T. (1), jak i odpisu umowy z dnia 13 lutego 2012 r. załączonej do odpowiedzi na pozew Sąd Okręgowy uznał, że zachowana została forma pisemna z podpisem notarialnie poświadczonym.

Opierając się na tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy ocenił, że powództwo podlegało oddaleniu.

Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo opierało się na twierdzeniu, że strona pozwana nie była uprawniona do wypowiedzenia umowy pożyczek, ponieważ dług nie był wymagalny. Według Sądu Okręgowego istotnie zgodnie z art. 127 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze bezskuteczne są zabezpieczenie i zapłata długu niewymagalnego, dokonane przez upadłego w terminie dwóch miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Jednak ten, kto otrzymał zapłatę lub zabezpieczenie, może w drodze powództwa lub zarzutu żądać uznania tych czynności za skuteczne, jeżeli w czasie ich dokonania nie wiedział o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości.

Według Sądu Okręgowego ocenić należało, czy pozwana wykazała, że do żądania zwrotu przekazanych kwot pożyczek doszło na podstawie § 4 ust. 1 lit. b umowy pożyczki. Przesłanki do żądania zapłaty wierzytelności pieniężnych wskazuje § 4 umów i jest on taki sam dla każdej umowy. Konstrukcja tego postanowienia ma charakter otwarty albowiem wymienia przykładowe sytuacje w jakich pożyczkodawca może odstąpić od umowy bądź żądać jej natychmiastowego zwrotu wraz z należnym oprocentowaniem i odsetkami, gdy z powodu złego stanu majątkowego pożyczkobiorcy będzie wątpliwe, czy pożyczka zostanie zwrócona. W ocenie Sądu Okręgowego pozwany miał podstawę od zastosowania ww. przepisu umowy albowiem złożony został wniosek o ogłoszenie upadłości (...). Jak dalej podkreśla Sąd Okręgowy nie sposób uznać, że postanowienia § 4 ust. 1 pkt b umów pożyczek były nieważne z uwagi na art. 83 p.u.n. Zgodnie bowiem z tym przepisem nieważne są postanowienia umowy zastrzegające na wypadek ogłoszenia upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły.

Sąd Okręgowy uznał, że redakcja art. 83 p.u.n. wskazuje jednoznacznie, że przepis ten odnosi się tylko do takich postanowień umownych, które łączą z ogłoszeniem upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły. Nie wyklucza to możliwości wypowiedzenia umowy czy odstąpienia od umowy przed ogłoszeniem

upadłości także wtedy, gdy dokonano tego już po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Sąd Okręgowy przy tym podkreślił powołując się na ugruntowane stanowisko doktryny, że przepis art. 83 p.u.n. nie ma też zastosowania do takich postanowień umowy, która zastrzega zmianę lub wygaśnięcie stosunku prawnego na wypadek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Według podzielanego przez Sąd Okręgowy stanowiska doktryny przepis art. 83 p.u.n. w istocie ogranicza autonomię stron, nie powinien być zatem wykładany rozszerzająco, a raczej traktowany jako wyjątek od zasady i swobody umów z art. 353¹ k.c. Złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, nie zawsze prowadzi do ogłoszenia upadłości, już tylko z tej przyczyny, że wniosek musi odpowiadać wymogom formalnym, fiskalnym, zaś dopiero postępowanie sądowe służy ustaleniu zaistnienia przesłanek i podstaw oraz legitymacji w sprawie. Oba zaś zdarzenia dzielić może znaczna odległość czasowa, jak w niniejszej sprawie 4 miesiące. Nadto restrykcyjne zastosowanie klauzuli chroniącej przed upadłością w sytuacji, gdy później nie dojdzie do ogłoszenia upadłości, może okazać się niekorzystne dla samego wierzyciela, który w efekcie mógłby stracić klienta (dłużnika), co potwierdza się z doktrynie, jak wskazywał pozwany.

Nadto Sąd Okręgowy wskazał, że w sprawie zaistniały inne przesłanki do wypowiedzenia umowy pożyczek i żądania przez stronę pozwaną zwrotu wypłaconych kwot, jak np. zaleganie z jedną ratą z tytułu umowy pożyczki nr (...), co przyznał sam powód w pozwie, ale także zły stan majątkowy oraz naruszenie postanowień umowy przewłaszczenia, bowiem nie ulegało kwestii, że przedmioty stanowiące przedmiot zastawu rejestrowego wyszły z posiadania (...) sp. z o.o. Świadczyły o tym tak zeznania świadków L. T. (2), J. D., jak i kopia postanowienia o umorzeniu dochodzenia.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał, że (...) sp. z o.o. posiadał względem strony pozwanej wymagalne zobowiązania z tytułu czterech pożyczek i przepis art. 127 ust. 3 p.u.n. nie ma w sprawie zastosowania.

Apelację od wyroku złożył powód, zaskarżając orzeczenie w całości, zarzucając rozstrzygnięciu:

1. naruszenia prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 83 p.u.n. polegającą na uznaniu, że przepis ten nie ma zastosowania do postanowień umowy, które zastrzegają zmianę lub wygaśnięcie stosunku prawnego na wypadek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, w konsekwencji błędne uznanie, że roszczenie o zwrot pożyczek udzielonych na podstawie umów zawartych pomiędzy (...) sp. z o.o. a (...) sp. z o.o. były wymagalne w dniu zawarcia umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie z dnia 13 lutego 2013 r. i w związku z tym uznanie, że umowa z dnia 13 lutego 2013 r. nie jest bezskuteczna względem masy upadłości,
2. naruszenie prawa materialnego poprzez niezastosowanie part. 84 ust. 1 p.u.n. pomimo, że postanowienia umów pożyczek zawartych pomiędzy (...) sp. z o.o. a (...) sp. z o.o. oraz umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie z dnia 13 lutego 2013 r. należy ocenić, jako utrudniające osiągnięcie celu postępowania upadłościowego i w konsekwencji bezskuteczne względem masy upadłości,
3. nierozpoznanie istoty sprawy z uwagi na fakt, że sąd I instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu opartej na tym, że postanowienia § 4 ust. 1 lit. b umów pożyczek, przewidujące możliwość odstąpienia od nich przez pozwanego na wypadek ogłoszenia upadłości przez (...) sp. z o.o. oraz umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie z dnia 13 lutego 2013 r. są bezskuteczne względem masy upadłości na podstawie art. 84 ust. 1 p.u.n. z uwagi na to, że utrudniają one osiągnięcie celu postępowania upadłościowego.

Nadto zaskarżono postanowienie o oddaleniu wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego w celu oszacowania wartości przewłaszczonej na rzecz pozwanego ruchomości (naruszenie art. 227 k.p.c. i art. 278 k.p.c.).

Powołując się na powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanej na rzecz (...) sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą we W. kwoty 696.748,10 zł z odsetkami ustawowymi od dnia następnego po doręczeniu pozwu do dnia zapłaty ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania przed sądami obu instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik powoda zmodyfikował wniosek apelacji częściowo, wnosząc o zasądzenie od

pozwanej kwoty 627.372,84 zł z odsetkami ustawowymi od dnia następnego po doręczeniu pozwu do dnia zapłaty i nakazanie wydania wózków widłowych.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o: odrzucenie apelacji, ewentualnie o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu, jako bezzasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonane przez Sąd pierwszej instancji i uznaje je za własne.

Istota zarzutów apelacji sprowadza się do zakwestionowania stanowiska Sądu Okręgowego odnośnie wykładni art. 83 p.u.n oraz przyjęcia przez ten sąd, że postanowienia § 4 ust. 1 lit. b umów pożyczek były ważne i zaniechania zastosowania art. 84 p.u.n.

Zarzut naruszenia art. 83 p.u.n. należy ocenić, jako bezzasadny. Wedle art. 83 p.u.n. nieważne są postanowienia umowy zastrzegające na wypadek ogłoszenia upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły. Treść tego przepisu nie budzi wątpliwości, co do tego, że ewentualną nieważnością są objęte te postanowienia umowy z upadłym, które łączą zmianę lub rozwiązanie umowy z faktem ogłoszenia upadłości. Nie sposób przyjąć, jak oczekuje apelujący, że ustawodawca sankcją nieważności wskazaną w tym przepisie przewiduje także do postanowień umów z upadłym, które łączą zmianę lub rozwiązanie umowy z faktem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Po pierwsze wniosek o ogłoszenie upadłości i samo ogłoszenie upadłości (postanowienie sadu upadłościowego w tym przedmiocie), to zupełnie różne zdarzenia faktyczne i prawne. Po drugie nie zawsze wniosek prowadzi do ogłoszenia upadłości a nadto te dwa zdarzenia może oddzielać znaczny czas. Po trzecie wreszcie wniosek o ogłoszenie upadłości z przyczyn oczywistych nie jest jednoznaczny z ogłoszeniem upadłości, gdyż w tej mierze musi wypowiedzieć się, jako wyłącznie właściwy sąd upadłościowy. Sąd ten może upadłość ogłosić a nie musi, gdy tylko złożono wniosek. Istotne są bowiem przesłanki do ogłoszenia upadłości, które muszą zaistnieć, żeby sąd upadłościowy miał podstawy do ogłoszenia upadłości. Sam wniosek o ogłoszenie upadłości inicjuje postępowanie przed sądem upadłościowym ale nie jest tożsamy z ogłoszeniem upadłości.

W doktrynie przeważa pogląd, że nieważność, o której mowa w art. 83 p.u.n. nie obejmuje wypadków, gdy strony umowy przewidują możliwość jej zmiany lub rozwiązania na wypadek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości (np. F. Zedler – komentarz do art. 83 p.u.n. w: A. Jakubecki, F. Zedler, Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, Warszawa 2010). Stanowisko to nie może budzić wątpliwości wobec jednoznacznego brzmienia przytoczonego przepisu. Słusznie też Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na pogląd, że art. 83 p.u.n. w istocie ogranicza autonomię stron w rozumieniu swobody umów, o której mowa w art. 353¹ k.c., nie powinien być zatem wykładany rozszerzająco, należałoby go raczej interpretować restryktywnie.

Warto również wskazać na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 9 grudnia 2014 r. (sygn. akt III CSK 15/14), gdzie Sąd Najwyższy uznał sprzeczność z art. 83 p.u.n. postanowienia umowy o odstąpieniu od umowy i naliczaniu kar umownych z powodu faktycznie ogłoszenia upadłości ("skutecznego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości"). Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że w art. 83 p.u.n. ustawodawca przewidział sankcję nieważności dla postanowień umowy zastrzegających na wypadek ogłoszenia upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły. Wskazano też, że w nauce dominuje stanowisko, że powołane uregulowanie nie stoi na przeszkodzie odwołaniu się w umowie do stanu i sytuacji jej stron na tzw. przedpolu upadłości, gdy jeszcze nie dochodzi do jej ogłoszenia, ale zła kondycja majątkowa jednej z nich może mieć znaczenie dla strony spodziewającej się współdziałania w wykonaniu zobowiązań w określonym czasie i w określonych formach, a następnie osiągnięcia ustalonego efektu ekonomicznego, na przeszkodzie czemu stoi zły stan finansowy kontrahenta.

Reasumując, skoro ustawodawca wyraźnie określił zdarzenie – ogłoszenie upadłości, jako miarodajne dla oceny ważności postanowienia umowy, to tylko powołanie w umowie właśnie takiego zdarzenia, jako przesłanki do zmiany lub rozwiązania umowy może skutkować uznaniem postanowienia umowy za nieważne.

W sprawie zaś, w każdej z umów pożyczek, co jest bezsporne, w § 4, i konkretnie w ust. 1 lit. b umów strony postanowiły, że pożyczkodawca może odstąpić od umowy pożyczki i odmówić przekazania kwoty pożyczki bądź żądać jej natychmiastowego zwrotu wraz z należnym oprocentowaniem i odsetkami, w przypadku gdy z powodu złego stanu majątkowego pożyczkodawcy będzie wątpliwe, czy pożyczka będzie zwrócona, w szczególności gdy (...) złożony zostanie wniosek o ogłoszenie upadłości pożyczkobiorcy ((...) sp. z o.o.). Takie postanowienie nie narusza art. 83 p.u.n. i jest ważne. Z powyższych względów niesłuszny jest zatem zarzut naruszenia art. 83 p.u.n.

Nadto, co niewątpliwie istotne na tle stanu faktycznego sprawy, to pozwana miała też inne podstawy do natychmiastowego wypowiedzenia umów pożyczek. Jak prawidłowo ustalił Sąd Okręgowy, czemu powód nie zaprzecza i zdaje się nie zauważa, to do innych podstaw wypowiedzenia należały: po pierwsze zaleganie z jedną ratą z tytułu umowy pożyczki nr (...), po drugie zły stan majątkowy pożyczkobiorcy (przesłanka utraty zdolności kredytowej), które uniemożliwiły udzielenie kolejnego kredytu, po trzecie wreszcie naruszenie postanowień umów pożyczek, ponieważ przedmioty stanowiące przedmiot zastawu rejestrowego zabezpieczające pożyczki wyszły z posiadania (...) sp. z o.o. Świadczyły o tym tak zeznania świadków L. T. (2), J. D., jak i postanowienie z dnia 26 września 2013 r. o umorzeniu śledztwa w sprawie przywłaszczenia mienia na szkodę (...) sp. z o.o. (k. 185-188). W istocie wypowiedzenie umów pożyczek opierało się m. in. na przesłance złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości. Faktycznie powody do wypowiedzenia były jeszcze te wymienione wyżej, potwierdzone obszernie w szczególności zeznaniami świadka L. T. (2).

Apelujący także niezasadnie zarzuca naruszenie art. 84 p.u.n. W istocie należy przyznać apelującemu, że Sąd Okręgowy nie odniósł się do tego przepisu. Jednak nie oznacza to, mając na względzie dwa zarzuty apelacyjne zbudowane na tym przepisie, że po pierwsze Sąd pierwszej instancji błędnie tego przepisu nie zastosował a po drugie, że nie rozpoznał istoty sprawy.

Wedle art. 84 ust. 1 p.u.n. postanowienie umowy, której stroną jest upadły, uniemożliwiające albo utrudniające osiągnięcie celu postępowania upadłościowego jest bezskuteczne w stosunku do masy upadłości.

Zasadniczym celem postępowania upadłościowego jest, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą - dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. Według apelującego już sam fakt zawarcia umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie z dnia 13 lutego 2013 r. uznać należy za bezskuteczne wobec masy upadłości. Jest to stanowisko błędne, gdyż umowa ta została zawarta w konsekwencji skutecznego wypowiedzenia umów pożyczek niezależnie od ogłoszenia upadłości. Podobnie niezasadne jest stanowisko apelującego, że bezskuteczne wobec masy upadłości są postanowienia § 4 ust. 1 lit. b każdej z umów pożyczek przewidujące możliwość odstąpienia od nich przez pozwaną na wypadek ogłoszenia upadłości pożyczkobiorcy. Wymienione postanowienie wbrew stanowisku apelacji nie zawiera przesłanki odstąpienia na wypadek ogłoszenia upadłości pożyczkobiorcy ale na wypadek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Taka przesłanka jest dopuszczalna i nie narusza obowiązujących przepisów prawa, na co wskazano wyżej.

Wykładnia art. 84 ust. 1 p.u.n. zaprezentowana przez apelującego wskazuje, że powołany przepis jest podstawą do wykluczenia po ogłoszeniu upadłości wszelkich czynności prawnych, prowadzących do zmiany lub wygaśnięcia stosunków prawnych, których stroną jest upadły. Należy podzielić stanowisko powszechne w doktrynie, że przepis ten wprowadza klauzulę generalną, która pozwala na "pominięcie" tylko takich postanowień umownych, które uniemożliwiłyby lub utrudniały osiągnięcie celu postępowania upadłościowego. Innymi słowy, zgodnie z tym przepisem bezskuteczne w stosunku do masy upadłości są postanowienia umowne, których stroną jest upadły, a które zasadniczo mają na celu uniemożliwienie lub utrudnienie osiągnięcia celu postępowania upadłościowego np. postanowienia dotyczące zakazów lub szczególnych ograniczeń w zakresie obrotu prawami majątkowymi czy dochodzenia roszczeń. Wymienione postanowienie umów pożyczek do takich nie należy.

Trzeba wskazać, że prawo upadłościowe zawiera regulację szczególną dotyczącą bezskuteczności czynności względem masy upadłości tj. art. 127 p.u.n. W sprawie przepis ten nie miał zastosowania, zwłaszcza powołany przez powoda art. 127 ust. 3 p.u.n. Wedle jego treści bezskuteczne są również zabezpieczenie i zapłata długu niewymagalnego, dokonane przez upadłego w terminie dwóch miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Jednak ten, kto otrzymał zapłatę lub zabezpieczenie, może w drodze powództwa lub zarzutu żądać uznania tych czynności za skuteczne, jeżeli w czasie ich dokonania nie wiedział o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości. Zobowiązanie z tytułu trzech umów pożyczek było wymagane, a zatem art. 127 ust. 3 p.u.n. nie ma zastosowania.

Jako chybiony należy ocenić zarzut nierozpoznania istoty sprawy. Zarzut ten opiera się na założeniu apelującego, że Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu opartej na tym, że postanowienia § 4 ust. 1 lit. b umów pożyczek oraz postanowienia umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie są bezskuteczne względem masy upadłości na podstawie art. 84 ust. 1 p.u.n.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Powód jasno sformułował swoje żądania, w tym wskazał na materialnoprawną ich podstawę tj. art. 127 ust. 3 p.u.n. Wynika to po pierwsze z treści merytorycznej pozwu, po drugie świadczy o tym nieopłacenie pozwu, co jest dopuszczalne w sytuacji wytoczenia powództwa przez syndyka właśnie w oparciu o art. 127 ust. 3 p.u.n., po trzecie potwierdzenie znajduje się także w treści zażalenia na k. 500-501. Sąd Okręgowy ocenił żądanie powoda rozstrzygając, co do kluczowej kwestii – czy dług (...) sp. z o.o. wobec (...) sp. z o.o. był wymagalny. Rozważania w tym względzie zostały poczynione przez Sąd pierwszej instancji przez pryzmat art. 83 p.u.n. i ważności klauzul umownych zastrzegających po stronie pożyczkodawcy (pозwanej) uprawnienie do odstąpienia od umów pożyczek i do żądania natychmiastowego zwrotu kwoty pożyczki wraz z należnym oprocentowaniem i odsetkami. Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że klauzule były ważne a dług (...) sp. z o.o. wymagalny, co doprowadziło do prawidłowej konkluzji, że w stanie faktycznym sprawy nie zaszła podstawa do zastosowania art. 127 ust. 3 p.u.n. Tym bardziej też nie było podstawy do zasądzenia żądanej przez powoda ewentualnie kwoty pieniężnej. Skoro Sąd Okręgowy orzekł o całości żądania i dokonał analizy podstawy faktycznej i materialnej powództwa, to rozpoznał istotę sprawy. W żadnym razie brak odniesienia do klauzuli generalnej z art. 84 ust. 1 p.u.n. nie świadczy o nierozpoznaniu istoty sprawy.

Odnośnie do zarzutu naruszenia art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c., to jest on chybiony. Sąd Okręgowy słusznie oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność wartości rynkowej przedmiotów przejętych przez pozwaną. Okoliczność, którą chciał dowodzić powód (i to właściwie warunkowo – k. 6) nie była istotną dla rozstrzygnięcia, ponieważ zostało ustalone w oparciu o pozostałe dowody, że pozwanej przysługiwało uprawnienie do wypowiedzenia umów pożyczek a zawarcie umowy przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie było prawnie skuteczne. Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność wartości przewłaszczonych rzeczy było niecelowe i zbędne, gdy okazało się zdecydowanie niezasadne żądanie uznania umów za bezskuteczne względem masy upadłości.

Z przytoczonych wyżej powodów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz na podstawie § 6 pkt 7 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, zasadzając od powoda na rzecz pozwanej kwotę 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym.